

POSTANOWIENIE Z DNIA 13 KWIETNIA 2005 R.

III KK 134/04

Do zrealizowania znamion przedmiotowych typu przestępstwa przemytu celnego (a przez to znamion przedmiotowych paserstwa celnego z art. 91 § 3 k.k.s.) niezbędne jest jednoczesne spełnienie dwóch przesłanek: istnienia obowiązku celnego polegającego na przedstawieniu lub zgłoszeniu towaru organowi celnemu oraz istnienia należności celnej, którą można uszczuplić przez niedopełnienie tego obowiązku.

Przewodniczący: sędzia SN E. Gaberle (sprawozdawca).

Sędziowie SN: T. Grzegorzczak, J. Rychlicki.

Prokurator Prokuratury Krajowej: B. Drozdowska.

Sąd Najwyższy w sprawie Andrzeja J., uniewinnionego od popełnienia przestępstwa z art. 91 § 3 k.k.s., po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 13 kwietnia 2005 r., kasacji, wniesionej przez pełnomocnika Urzędu Celnego w K. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 12 września 2003 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w K. z dnia 13 stycznia 2003 r.,

o d d a l i ł kasację (...)

U Z A S A D N I E N I E

Wyrokiem z dnia 13 stycznia 2003 r. Sąd Rejonowy w K. uniewinnił Andrzeja J. od popełnienia przestępstwa skarbowego z art. 91 § 3 k.k.s. polegającego na tym, że w okresie od lutego 2002 r. do dnia 26 marca

2002 r. w miejscowości S. przechowywał samochód osobowy marki Opel Kadett Kombi wiedząc, że stanowi on przedmiot przestępstwa skarbowego z art. 86 § 3 k.k.s. w zb. z art. 54 § 2 k.k.s. w zw. z art. 7 § 1 k.k.s, tj. że został wprowadzony na polski obszar celny bez przedstawienia organowi celnemu, czym Skarb Państwa został narażony na uszczuplenie cła w kwocie 8 971,50 zł i podatków, w łącznej kwocie 13 443,50 zł.

Na podstawie art. 230 § 2 k.p.k. Sąd orzekł nadto o przekazaniu Urzędowi Celnemu w K. dowodów rzeczowych (samochodu i kluczyków) opisanych w poz. 1 – 2 – do odrębnego postępowania celnego.

Apelację od tego wyroku wniósł oskarżyciel publiczny – Urząd Celny w K. i zarzucając obrazę prawa materialnego, a w szczególności przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie ustanowienia taryfy celnej (Dz. U. Nr 146, poz. 1639) oraz błąd w ustaleniach faktycznych, domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 12 września 2003 r. Sąd Okręgowy w K. zmienił zaskarżony wyrok o tyle, że za podstawę prawną orzeczenia o dowodach rzeczowych przyjął przepis art. 15 § 4 k.k.s, a w pozostałej części utrzymał ten wyrok w mocy.

W kasacji wniesionej przez pełnomocnika Urzędu Celnego w K. domagano się „uchylenia w całości zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w K. i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania”, zarzucając rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 86 k.k.s. i 91 § 3 k.k.s., „polegające na wadliwej wykładni zastosowanych przepisów prawa, a konkretnie ustawowego znamienia czynu z art. 86 § 1 k.k.s, tj. narażenia Skarbu Państwa na uszczuplenie należności celnej poprzez przyjęcie, że obowiązująca na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie ustanowienia taryfy celnej (Dz. U. Nr 146, poz. 1639) od dnia 1 stycznia 2002 r. zerowa stawka celna dla samochodów osobowych pocho-

dzących z Unii Europejskiej jest stosowana automatycznie, bez spełnienia dodatkowych wymogów, wobec czego nie zostało wypełnione ustawowe znamię czynu zabronionego z art. 86 k.k.s. uzależniającego odpowiedzialność z art. 91 § 3 k.k.s.”.

W odpowiedzi na tę kasację prokurator Prokuratury Okręgowej w K. wniósł o jej uwzględnienie, natomiast prokurator Prokuratury Krajowej złożył wniosek o oddalenie kasacji.

Rozstrzygając o kasacji Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego poprzez dokonanie błędnej wykładni art. 86 § 3 k.k.s. (w zw. z § 1 tego przepisu) i art. 91 § 3 k.k.s. nie mógł być uznany za zasadny. Zastrzec przy tym trzeba, że dokonując oceny tego zarzutu należy uwzględniać – z powodów oczywistych – stan prawny obowiązujący w chwili czynu i wyrokowania przez sądy obu instancji, czyli obowiązujący przed dniem 1 maja 2004 r., ze względu zaś na obszerność problematyki celnej zachodzi konieczność ograniczenia rozważań do realiów tej sprawy, tj. do przypadków wprowadzania towarów na polski obszar celny (z pominięciem przypadków wywożenia towarów), jak również skoncentrowanie uwagi na stosowaniu tzw. stawki celnej obniżonej do zera – w skrócie: stawki celnej zerowej (z pominięciem kwestii stosowania innych stawek oraz opłat celnych).

Uznając zarzut kasacji za niezasadny, zgodzić się trzeba z niektórymi wywodami skarżącego przedstawionymi w uzasadnieniu skargi kasacyjnej oraz w informacji z dnia 3 lutego 2005 r. Trafnie więc zauważono, że obowiązująca od dnia 1 stycznia 2002 r. na towary pochodzące z krajów Unii Europejskiej zerowa stawka celna nie oznacza zniesienia lub zawieszenia cła na te towary, oraz że zastosowanie tej stawki nie następuje automatycznie, lecz na wniosek uprawnionej osoby i po spełnieniu odpowiednich warunków, dotyczących zarówno przywiezionego towaru, jaki i obowiązku poddania się stosownym procedurom celnym. Warunki te określają posta-

nowienia Protokołu nr 4 do Układu Europejskiego ustanawiającego Stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską z jednej strony a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z drugiej strony, sporządzonego w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r. (tekst układu i protokołu nr 4: załącznik do Dz. U. z 1994 r., Nr 11, poz. 38 ze zm.), jak również przepisy ustawy z dnia 9 stycznia 1997 r. – Kodeks celny (Dz. U. z 2001 r. Nr 75, poz. 802 ze zm.) oraz wydane na podstawie tych aktów prawnych przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie ustanowienia Taryfy celnej (Dz. U. Nr 146, poz. 1639) i rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 25 września 2001 r. w sprawie wyjaśnień do reguł pochodzenia towarów (Dz. U. Nr 112, poz. 1199).

Rację ma też skarżący, że w przypadku niespełnienia choćby jednego z warunków określonych w powołanych wyżej przepisach, organ celny władny jest odmówić preferencyjnego traktowania przywiezionego towaru (zob. przypadki wymienione w ust. 14 powołanego rozporządzenia z dnia 25 września 2001 r., obejmujące także nielegalne przywiezienie towarów, co zgodnie z art. 9 § 1 kod. cel. oznacza wprowadzenie towaru na polski obszar celny bez spełnienia obowiązku określonego w art. 86 § 1 k.k.s., tj. bez przedstawienia towaru organowi celnemu lub bez zgłoszenia celnego). Odmowa preferencji celnych powoduje zastosowanie stawki celnej wyższej niż preferencyjna i powstanie długu celnego, co jednak nie jest równoznaczne z istnieniem należności celnej, o której mowa w art. 86 § 1 k.k.s. i zrealizowaniem określonych w tym przepisie znamion przestępstwa przemytu celnego. Popełnienie tego przestępstwa nie wchodzi bowiem w grę we wszystkich tych przypadkach, w których dopełniono obowiązku przedstawienia lub zgłoszenia towaru (brak jednego ze znamion przestępstwa), choćby nawet skutek odmowy zastosowania preferencji celnych (np. z powodu nienależytego udokumentowania pochodzenia towaru z Unii Europejskiej) powstał dług celny i tym samym należność celna w rozumieniu art.

3 § 1 pkt 2 i pkt 8 kod. cel. Popęlnienie przestępstwa przemytu celnego nie następuje również wtedy, gdy niedopełniono wprawdzie wskazanego w art. 86 § 1 k.k.s. obowiązku celnego, lecz przywieziony (nielegalnie) towar nie podlega ocłeniu (m.in. z powodu obowiązywania zerowej stawki celnej). Brak obowiązku uiszczenia cła za przywieziony towar może przy tym wynikać z późniejszego przedłożenia dokumentów świadczących o preferencyjnym pochodzeniu towaru, a w przypadku przywiezienia towarów używanych, nawet bez przedłożenia takich dokumentów, gdyż ich preferencyjne pochodzenie można uznać „na podstawie oznakowań na towarze lub jego opisu itd.”, bądź gdy „nie ma żadnych wskazówek, że towary nie spełniają wymogów reguł pochodzenia” (ust. 5 pkt „b” i „c” rozporządzenia z dnia 25 września 2001 r.). Mimo więc, że nie spełnienie choćby jednego z warunków wymaganych do zastosowania preferencji celnych uprawnia organ celny do ustalenia stawki innej niż preferencyjna (w tej sprawie stawki autonomicznej zamiast zerowej), to jednak wobec niezrealizowania znamion przestępstwa skarbowego z art. 86 § 1 k.k.s., popęlnienie tego przestępstwa nie następuje. Dla zrealizowania znamion przedmiotowych przestępstwa przemytu celnego (a przez to znamion przedmiotowych paserstwa celnego z art. 91 § 3 k.k.s.) niezbędne jest bowiem jednoczesne spełnienie dwóch przesłanek: musi istnieć obowiązek celny polegający na przedstawieniu lub zgłoszeniu towaru organowi celnemu i zarazem należność celna, którą można by uszczuplić przez niedopełnienie tego obowiązku. Między niedopełnieniem obowiązku celnego, a narażeniem na uszczuplenie należności celnej musi zatem zachodzić związek przyczynowy. Tym samym, jeżeli w momencie niedopełnienia obowiązku celnego określonego w art. 86 § 1 k.k.s. tzw. obniżona stawka celna wynosi zero, to również należność celna jest wtedy równa zero i nie można jej uszczuplić. Istota przestępstwa przemytu celnego polega na uchyleniu się sprawcy od przedstawienia lub zgłoszenia towaru organowi celnemu, aby uniknąć przez to ob-

owiązku uiszczenia należnego cła lub opłaty celnej. Inaczej mówiąc: w przepisie art. 86 § 1 k.k.s. chodzi o narażenie na uszczuplenie tej należności celnej, którą sprawca byłby zobowiązany uiścić, gdyby przywożąc towar dopełnił określonego w tym przepisie obowiązku celnego. Art. 86 § 1 k.k.s. nie obejmuje natomiast sytuacji, gdy dopiero niedopełnienie lub nienależyte dopełnienie określonego w nim obowiązku tworzy możliwość powstania należności celnej, nieistniejącej w ogóle w razie jego dopełnienia. Tym bardziej zaś nie obejmuje sytuacji, gdy należność celna powstaje wskutek niedopełnienia obowiązków określonych w innych przepisach celnych (np. niezłożenie wniosku o zastosowanie zerowej stawki celnej, czy też niedokładne wypełnienie przedłożonych dowodów pochodzenia towaru – zob. ust. 14 rozporządzenia z dnia 25 września 2001 r.). Brak znamion przestępstwa skarbowego nie oznacza, że osoba wprowadzająca nielegalnie na polski obszar celny towar niepodlegający oczeniu, lub przywożąca taki towar legalnie, lecz bez dopełnienia obowiązków wymaganych do zastosowania preferencji celnych, nie ponosi żadnych konsekwencji prawnych, oraz że uniewinnienie jej od popełnienia przestępstwa skarbowego jest równoznaczne z pozbawieniem organu celnego możliwości kontroli celnej przywożonych z zagranicy towarów. Taką konsekwencją prawną jest odmowa preferencyjnego traktowania przywiezionych towarów i zastosowanie przez organ celny stawki innej niż preferencyjna (zerowa). Powstały wtedy (i dopiero wtedy) dług celny wynika jednak z zastosowania sankcji za niedopełnienie lub nienależyte dopełnienie obowiązków celnych związanych z przywozem towaru, nie istnieje zaś wcześniej, w chwili niedopełnienia obowiązku przedstawienia (zgłoszenia) towaru, co z przyczyn wskazanych wyżej, jest warunkiem zrealizowania znamion przestępstwa przemytu celnego określonych w art. 86 § 1 k.k.s. Tego rodzaju sankcje finansowe, nie wchodzące w zakres znamion przestępstwa skarbowego, przewidują również inne ustawy chroniące interes fiskalny państwa (zob. np. przepis art.

27 ust. 5 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, obowiązującej w chwili czynu i wyrokowania w tej sprawie oraz art. 109 ust. 4 i 5 obowiązującej aktualnie ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz. U. Nr 54, poz. 535). Dodatkowego podkreślenia wymaga również to, że decyzja organu celnego o zastosowaniu stawki celnej zerowej nie ma charakteru konstytutywnego (prawotwórczego). Uprawnienie do uzyskania określonej (także zerowej) stawki celnej nie wynika bowiem z decyzji organu celnego, lecz z przepisów prawa ustanawiających takie uprawnienie. Organ celny zobowiązany jest jedynie sprawdzić, jakie warunki spełnia dany towar i zastosować stawkę odpowiadającą tym warunkom, jest to więc decyzja o charakterze deklaratoryjnym (stwierdzającym istnienie określonego uprawnienia). Jeżeli zatem to nie decyzja organu celnego, lecz przepis prawa jest źródłem określonego uprawnienia, to oczywiste być musi, że przy istnieniu warunków do uzyskania tego uprawnienia organ celny nie może kogokolwiek go pozbawić, gdyż działałby wówczas wbrew prawu. Równie oczywiste jest, że braku warunków do zastosowania zerowej stawki celnej nie wolno domniemywać, lecz konieczne jest udowodnienie, że warunki te nie zostały spełnione.

W niniejszej sprawie sąd ustalił, że znajdujący się w posiadaniu oskarżonego samochód był towarem spełniającym warunki wymagane do przyjęcia zerowej stawki celnej (ustalenie to zostało oparte na danych o samochodzie wynikających z załączonych do akt dokumentów, a ponownego zwrócenia uwagi wymaga tutaj treść ust. 5 pkt „b” i pkt „c” rozporządzenia z dnia 25 września 2001 r.). W takiej zaś sytuacji samochód ten nie podlegał ocenie przy wprowadzaniu go przez nieustalona osobę na polski obszar celny i niedopełnieniu przez tę osobę obowiązku celnego określonego w art. 86 § 1 k.k.s. Natomiast zastosowanie przez organ celny, z powodu niedopełnienia tego obowiązku, stawki celnej innej niż zerowa i po-

wstanie wskutek tego długu celnego, należy traktować jako konsekwencję prawną (sankcję) nielegalnego wprowadzenia towaru (samochodu) na polski obszar celny, nie zaś jako należność celną w rozumieniu art. 86 § 1 k.k.s.

Wskazać jeszcze trzeba i na taką możliwość, że osoba wjeżdżająca samochodem do Polski (np. w celach turystycznych) może nie planować pozbycia się samochodu, wobec czego obowiązek dopełnienia stosownych procedur celnych nabiera aktualności dopiero wtedy, gdy samochód ten stanie się w Polsce przedmiotem obrotu (np. sprzedaży czy darowizny).

Na koniec nie sposób nie zauważyć, że powołanie w akcie oskarżenia przepisu art. 54 § 2 k.k.s., jak też wskazanie w uzasadnieniu kasacji na spowodowanie przez oskarżonego uszczuplenia należności podatkowych, polega na oczywistym nieporozumieniu. Przestępstwo z art. 54 k.k.s., jako przestępstwo indywidualne, może być popełnione wyłącznie przez podatnika, przy czym przepisy Kodeksu karnego skarbowego odnoszące się do podatku VAT nie penalizują paserstwa, a z kolei przepisy dotyczące podatku akcyzowego przewidują wprawdzie w art. 65 k.k.s. paserstwo akcyzowe, lecz obejmuje ono zupełnie inne, niż w tej sprawie, stany faktyczne.

Z tych wszystkich powodów Sąd Najwyższy oddalił kasację jako niezasadną.